

VAN BRAAKLIIGGEND NAAR BULLDOZER

De bewogen geschiedenis van boerderij en buitenplaats Brakenburg

Jaco Simons Siereveld

De naam Brakenburg zal veel Arnhemuidenaren bekend in de oren klinken. De Arnhemuidse buitenwijk, die ten noorden van de kern ligt, is zo genoemd omdat er nog niet zo lang geleden op deze plek een boerderij stond met die naam. Velen zullen zich dat nog goed herinneren. Als buitenplaats was Hof Brakenburg tussen 1746 en 1936 - bijna 200 jaar lang - in handen van de welbekende Walcherse familie Van Citters.

Wie meer wil weten over de historie van de boerderij vóór de Van Cittersperiode, neem ik u viereuhalf eeuw mee terug in de tijd. Voor de ontrafeling van Brakenburg begin ik daarom bij de plattegrond van cartograaf Jacob van Deventer. We bevinden ons dan halverwege de zestiende eeuw.

Rond 1555 kreeg kaartenmaker Van Deventer van de Spaanse koning Philips II de opdracht om stadsplattegronden van plaatsen in de Nederlanden te maken. De Lage Landen lagen binnen Philips invloedssfeer. Een paar atlanten - de *Planos de ciudades de los Países Bajos* - was Van Deventers uiteindelijke resultaat. Op de vierde pagina van de derde atlas vinden we het plan van 'Armuyen'.

Oudst bekende kaart van Arnemuiden, met zowel Brakenburg als Waayenburg ten noordoosten van Armuyen afgebeeld, door Jacob van Deventer. (bron: Biblioteca Nacional de España)

Niet alleen Brakenburg, maar ook de nog altijd bestaande en op nog geen 200 meter oostwaarts gelegen hof Klein Waaienburg staat er op. Jacob van Deventer leverde met zijn 'tekeningen van bovenaf gezien' een grootse prestatie. Immers, de uitvinding van vliegend tuig en satellieten was uiteraard nog heel ver weg.

Begin 2012 bracht ik een bezoek aan de nationale bibliotheek van Spanje in Madrid. Daar heb ik het manuscript, het originele exemplaar, van Van Deventers werk in handen gehad. Dat was een spannende ervaring. Natuurlijk zijn de atlanten gedigitaliseerd, maar het bestuderen van de plattegronden vanaf een beeldscherm is heel wat anders dan het kunnen voelen van het originele materiaal, dat bijna 460 jaar geleden door Jacob van Deventer werd getekend.

Braakliggend

Het gebied noordelijk van Arnemuiden, destijds behorend tot de ambachtsheerlijkheid van Nieuwerkerke, was vóór 1500 braakliggend. Mogelijk werd het gebied al '(De) Braak' genoemd, zoals in Drenthe het geval was bij landgoed 'De Braak' bij Paterswolde. In heel Nederland waren dergelijke woeste gebieden te vinden.

'Braak' is een woord dat meerdere betekenissen kent. In dit verband ligt het voor de hand dat het verwijst naar een niet-gecultiveerd stuk grond, dat weliswaar geschikt is voor landbouwdoeleinden, maar daar niet of nog niet voor wordt gebruikt. Die optie is acceptabel voor het gebied daar ten noorden van het vijftiende-eeuwse Arnemuiden.

Uit het onderzoek 'Genealogie van het geslacht Braakenburg' (1885) van L.J.A. Braakenburg blijkt, dat op het moment dat Jacob van Deventer zijn opdracht aanvaardde, ene Rychart (Richard) een boerderij bewoonde op het toen voormalige braak liggende gebied. Rychart Brakenburg, zoals hij werd genoemd, moet zijn geboren in het eerste kwart van de zestiende eeuw en woonde rond 1540 ten noorden van Arnemuiden. Circa 1555 verliet hij Arnemuiden. Rychart vertrok naar Friesland, trouwde met ene Luthien die hem twee zonen schonk, Rychart jr. en Menno. De zonen streden tegen de Spaanse overheersing van de Nederlanden, aan het begin van de Tachtigjarige Oorlog. Rychart jr. werd in opdracht van de Spaanse veldheer Fernando Alvarez de Toledo, beter bekend als de hertog van Alva, in 1568 in Brussel onthoofd. Het geslacht Bra(a)kenburg(h) groeide later uit tot een bekende regentenfamilie uit Haarlem en omstreken.

De hofstede 'boven' Arnemuiden werd dus niet genoemd naar de familienaam Brakenburg, maar juist andersom: Rychart Brakenburg noemde zich of werd door anderen genoemd naar de naam van zijn bezit. Rijke bronnen in verband met onomastiek of naamkunde zijn het boek van Pieter Jacobus Meertens, 'De betekenis van de Nederlandse familienamen' en de website van het Meertens instituut.

Zestiende en zeventiende eeuw

Om eigenaren van onroerend goed op te sporen, maken we, onder meer, gebruik van zogeheten overlopers. Dat zijn lijvige registers, waarin om belastingtechnische redenen de namen van eigenaren van voornamelijk land en hofstedes werden genoteerd. Daarnaast zijn er nog andere bronnen om meer te weten te komen over een eigenaar dan slechts zijn of haar naam. De bedoelde bronnen - onder meer stadsrekeningen, gewestelijke rekeningen, schepenakten en transportakten - leveren normaliter veel op, maar voor wat betreft Brakenburg geven ze weinig prijs. Zo blijft de kennismaking met de zestiende en zeventiende-eeuwse bezitters van de hofstede nogal beperkt en is deze paragraaf een niet zo spannende opsomming. Dat is jammer, maar het is niet anders.

In de oudste overloper, die van de Oostwating uit 1566, moeten we ons richten op de ambachtsheerlijkheid van Nieuwerkerke, om precies te zijn in het deelgebied dat de naam kreeg: 'Block Noordoost van Arnemuiden'. In dat 'blok' wordt Maerten Diericx Hollander vermeld als eigenaar. 'Hollander' moet een toevoeging zijn geweest; hijzelf of zijn voor-geslacht was van Hollandse afkomst. Van wie Maerten de boerderij kocht, staat er in het register helaas niet bij. Dat zou van de eerder genoemde Rychart Brakenburg geweest kunnen zijn, maar er kan best een andere eigenaar 'tussen hebben gezeten'. Boven de naam Maerten Diericx Hollander is later op nauwelijks leesbare wijze bijgekrabbeld: 'Jan Hercx hofstede'. Jan, de zoon van Hercules, was de opvolger van Maerten, de zoon van Diederik. We hebben het dan over de periode 1570-1575. Jan Hercx was landman en in 1575 één van de eerste schepenen van de nog zeer jonge *stad* Arnemuiden. Dat was kort na de Reformatie (1574).

Overigens stond er pal naast boerderij Brakenburg een vrijstaand huis in het landschap. Bij dat pand wordt in de overloper geschreven: 'Jan Pieterssen hof en Willem Danckertzoon', de namen van de bewoners en/of bezitters. Hoorde het huis bij de boerderij? Dat is mogelijk, want volgens de overloper van 1581 bewoonde de weduwe van de genoemde Jan Hercx in dat jaar het huis. De weduwe bleef daar trouwens nog vele jaren in wonen, ook nadat zij haar boeren-bedrijf Brakenburg had afgestoten. Waarschijnlijk was zij, na de dood van haar man, hertrouwd met een broer van Maerten Diericx; haar tweede man heette namelijk Adriaen Diercx.

Terug naar hofstede Brakenburg en de overloper van 1581. In de overloper staat 'Jan Hercx weduwe' genoteerd en we kunnen dus concluderen dat Jan Hercx intussen was overleden.

De overloper van 1581 was nog nat van de inkt of de weduwe Hercx had Brakenburg al verkocht. De verkoop had op 7 maart 1581 plaatsgevonden en was gedaan aan landman Cornelis Pieter Rommerts. De Rommerts bleven bijna 25 jaar eigenaar totdat Philips Willems zich over Brakenburg ging ontfermen. Willems nam in april 1605 de boerderij over van de kinderen van de overleden Rommerts. Dat deed hij voor een som van 109 Vlaamse ponden, de gangbare valuta in die tijd.

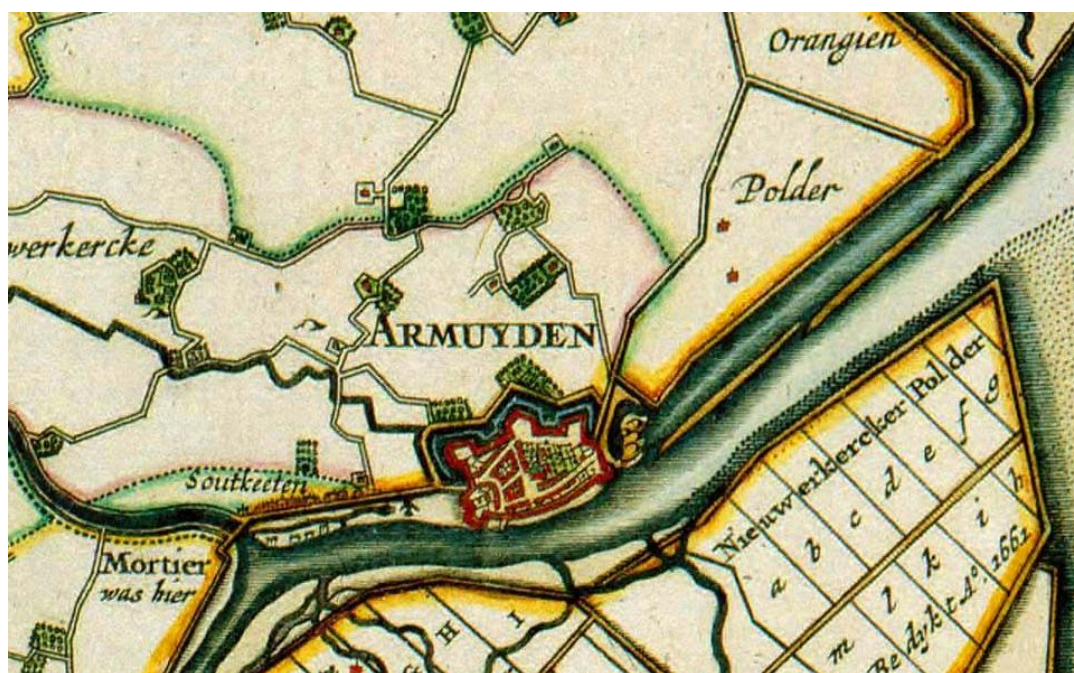
Philips Willems was getrouwd met Trijntje Cornelis, hoogstwaarschijnlijk een dochter van Cornelis Rommerts. In de verkoopcondities betreffende de transactie van het onroerende goed, is er sprake van een 'huis, stalling, schuur, bakkeet en boomgaard'. Meer dan 25 jaar later nam de dochter van Philips en Trijntje - haar naam was Mayken - het boerenbedrijf van haar ouders onder haar hoede.

Mayken Philips verkocht op 15 juni 1644 haar bezit aan Willem Marijnissen Duijvecodt voor 475 pond. Willem was een zoon van burgemeester Marijn Duijvecodt, die samen met de in Arnemuiden bekende bestuurder-kunstenaar Dirck van Delen regeerde als duoburgemeester. Willem Duijvecodt overleed in 1659.

Nog in datzelfde jaar, op 9 augustus 1659, treffen we Janneken Gillis, weduwe van kapitein Jan Leunisse Onderdijck. Janneken en Jan waren vermogend. Het paar bezat vele huizen in Arne-muiden. Janneken had er de middelen voor om te zorgen dat Brakenburg in de aangetrouwde familie bleef. Haar dochter was namelijk getrouwd met meesterchirurgijn Andries Marijnissen Duijvecodt, een broer van de vorige eigenaar Willem. Zo gebeurde het dat Janneken, na Willem Duijvecodts dood, de verantwoordelijkheid op zich nam betreffende het voortbestaan van het familiebezit. Echter niet voor lang.

In de periode 1660-1683 wisselden de eigenaren van Brakenburg elkaar in rap tempo af. Janneken Gillis stootte al na enkele jaren haar have en goed af. De boerderij, inclusief een deel van het omringende land, ging naar de bekende Middelburgse jurist en stadsbestuurder Jacob

Meersen. Ongeveer de helft van het totaal aan landerijen ging naar het echtpaar Arent van den Hemel en Elisabeth Ettermans. Al in 1665 volgde de verkoop aan de Middelburgse koopman Jan Trasschaert, die een hypotheek van maar liefst 1000 pond was aangegaan met de eerdere eigenaar mr. Jacob Meersen en het landgoed weer herenigde. In februari 1666 verkocht Trasschaert Brakenburg aan Martinus Governe, 'criëerder tot Middelburg' (afroeper bij openbare verkopeningen), voor 1310 ponden. Het onroerende goed werd in maart 1667 door Governe verkocht aan Middelburger Daniël Reijnierse. Van laatstgenoemde weten we dat hij 'commissaris van de desolate boedels (faillissementen) tot Middelburg' was en dat hij dus dicht bij het vuur zat als het om interessante verkopeningen en de daarmee verbandhoudende beleggingen ging. Op 19 juli 1670 ging Brakenburg via Reijnierse's weduwe Sara Bisschops naar Ægidius Laccher, 'boeckhouder op d'Oostindische camer tot Middelburg'. Laccher werd geboren in Zierikzee en was getrouwd met Constanca van der Merct, telg uit een vermogend geslacht. Laccher was tevens pachter van grond aan de 'Stadcingel' in Arnemuiden, destijds exclusieve grond. In 1680 overleed Laccher, maar al eerder, op 1 september 1678, had zijn vrouw de overname van de hypotheek op Brakenburg, door Godefridus Laccher, geregeld voor haar man. Wat was er aan de hand? Had Ægidius een ziekte onder de leden? En wie was Godefridus? Een zoon of broer? Van Godefridus weten we alleen dat hij in de Langeviele in Middelburg woonde en dat hij overleed op 20 februari 1683. Of het bezit van Godefridus Laccher direct na zijn dood (1683) werd verkocht, is niet duidelijk. De beschikbare bronnen geven dat niet prijs. Zeker is wel dat Florentia de Boer, weduwe van koopman Adriaen Andriessen, de volgende eigenaar was.

Detail uit de Kaart van Walcheren uit 1678 van Nicolaes Visscher. Deze kaart is een kopie van Visschers eigen kaart uit circa 1655.

Florentia had de wijnhandel van haar overleden man overgenomen, zo blijkt uit een stadsrekening van Arnemuiden. We lezen in diezelfde rekening nog dat Adriaen naast handelaar een militaire betrekking had; hij werd 'capiteyn' genoemd. Na Florentia ging Brakenburg over op haar zoon Cornelis Andriessen, koopman in Middelburg. Hij was woonachtig in de Brakstraat in de gewestelijke hoofdstad en overleed in 1721.

De erfgenamen van Cornelis Andriessen waren Antheunis Tange, koopman in Vlissingen en Hendrick Sangnie, koopman in Middelburg. De handelslieden blijken in 1727 niet alleen een boerenhofstede te verkopen, maar tevens een bijbehorend herenhuis. Een dergelijk pand duidt op het bestaan van een buitenplaats omdat een herenhuis als het ware het hart vormde van een buitenverblijf.

De vraag is, wie de oprichter was van dit buiten. Was het Florentia de Boer, die de boerderij kocht en zo de weg voor haar zoon Cornelis wilde vrijmaken om iets moois op te bouwen ten noorden van Arnemuiden? Of was Cornelis Andriessen zelf de initiator?

In elk geval werd Abraham Boudaen Courten op 18 november 1727 de nieuwe eigenaar van een buitenplaats genaamd Brakenburg. Hij kocht het landgoed van de genoemde kooplieden.

De familie Boudaen Courten was, zoals vele voornamen geslachten in de achttiende eeuw, van Zuid-Nederlandse oorsprong. Ze kwam van Kamerrijk, ooit behorend tot de Nederlanden, maar tegenwoordig bekend als de Noord-Franse stad Cambrai. Al aan het begin van de zeventiende eeuw werden de twee familienamen, die van stamvader Matthias Boudaen en moeder Margaretha Courten, gecombineerd door hun oudste zoon Pieter, waardoor de dubbele naam ontstond. Abraham - een kleinzoon van Pieter Boudaen Courten - was heer van Schellach. Hij trouwde in 1717 met Jacoba Maria (de) Sandra en na haar dood in 1724 met Cornelia Machalina Hurgronje.

Tijdperk Van Citters

Brakenburg werd op 25 februari 1746 eigendom van Jacob van Citters, vanwege zijn huwelijk met de dochter van Abraham Boudaen Courten, Anna Sara Boudaen. De Van Cittersfamilie zou van 1746 tot 1936 - maar liefst 190 jaar lang - eigenaar van Brakenburg blijven.

Qua bezittingen bleef het niet alleen bij Brakenburg betreffende het echtpaar Van Citters-Boudaen, want in 1762 kwam Popkensburg, één van de bekendste en belangrijkste kastelen op Walcheren, in handen van Anna Sara. Haar oom Hieronymus had Popkensburg (bij Sint-Laurens) vanaf 1727 in bezit gehad. Na Anna Sara's dood in 1781 erfde Jacob het kasteel en bijbehorend landgoed van zijn vrouw.

Portret van Jacob van Citters uit de Zelandia Illustrata (deel. IV, nr. 304)
(Bron: Koninklijk Zeeuwsch Genootschap der Wetenschappen)

Het arbeidzame leven van mr. Jacob van Citters (1708-1792) omvatte vele functies, waaronder die van burge-meester van Middelburg en lid van de Staten van Zeeland. Sinds 1745 was Jacob hoofdparticipant van de kamer van Zeeland van de Verenigde Oostindische Compagnie. Zijn woonhuis stond in Middelburg, aan de Haringplaats.

Overigens wordt Brakenburg op de bekende kaart van Walcheren van de gebroeders Hattinga (uit circa 1750) niet specifiek vermeld. Dat is merkwaardig, want de familie Van Citters was zeer invloedrijk op Walcheren en daarbuiten. Werd Jacob om een bepaalde reden genegeerd door de Hattinga's? Dat overkwam wel meer eigenaren van buitenplaatsen.

In september 1759 kreeg Jacob van Citters toestemming van Arnemuiden om een heul of brug te bouwen over de watergang aan de Singel, op het grondgebied van zijn Hof Brakenburg, 'wyders om langs de Singel te mogen ryden over deze brugge naar zyn Hof'.

De buitenplaats werd door Jacob in 1763 verkocht aan Sara Jacoba Ockersse, de weduwe van Jacobs neef Aarnout van Citters, en twee jaar daarna door Sara overgedaan aan haar zoon mr. Willem Aarnout (1741 - 1811). Met de transactie van de hof en de bijna 66 gemeten land (circa 26,5 hectare) was een aankoopbedrag van 1250 pond gemoeid.

Willem Aarnout van Citters studeerde rechten te Leiden, promoveerde in 1760 tot doctor en vestigde zich daarna als advocaat te Middelburg. In 1761 werd hij raad, later schepen en bovendien burgemeester van zijn woonplaats. Vervolgens werd hij benoemd tot bewindhebber van de VOC. In april 1788 werd mr. Van Citters raadpensionaris van Zeeland, een functie die enigszins te vergelijken is met de huidige Commissaris van de Koningin. Hierdoor werd hij de hoogste bestuurder in Zeeland en de voornaamste adviseur van de Staten van Zeeland.

Voor het ambt van raadpensionaris waren de eisen niet misselijk. Men moest van goede naam en faam zijn, een geboren Zeeuw zijn en bovendien de hervormde godsdienst aanhangen. Voorts moest men rechten gestudeerd hebben, minstens zes jaar bestuurlijke ervaring hebben en de talen Latijn, Frans en Duits beheersen. Van Citters voldeed daar blijkbaar aan en bleef raadpensionaris tot aan het begin van de Franse tijd in 1795, waarna hij ontslag nam. Hij trok zich terug op zijn landgoed Brakenburg en bleef daar tamelijk afgezonderd wonen. Willem Aarnout overleed op zijn hof op 22 september 1811. Zijn dood betekende het einde van Brakenburg als buitenplaats.

Van Citters was in 1763 getrouwd geweest met Adriana van Dishoeck, dochter van Anthony van Dishoeck, de bouwheer van het beroemde Van Dishoeckhuis in Vlissingen. Na Adriana's overlijden hertrouwde Willem Aarnout in 1789 met Maria Catharina Elias. Voor de derde keer huwde hij in 1797, met Susanna Maria gravin Van Hogendorp, dochter van de bekende Gijsbert van Hogendorp. Uit Willem Aarnouts eerste huwelijk werd zoon Aarnout geboren. Deze erfde Brakenburg.

Aarnout van Citters, heer van 's-Gravenpolder, werd in 1768 geboren in Middelburg, groeide daar op en ging rechten studeren aan de Leidse universiteit. Terug in Zeeland werd hij in 1788 raad en in 1791 secretaris van Goes. Hij was in 1789 getrouwd in die stad met zijn nicht Sara Jacoba van Citters, vrouw van Bruëlis (naar het gelijknamige kasteel te Kapelle). In 1791 werd hij ook nog directeur der belastingen van Zeeland.

Na de Franse tijd (circa 1814) keerde mr. Aarnout van Citters terug naar Middelburg, waar zijn vrouw Sara overleed, in 1815 in de Lange Noordstraat. In datzelfde jaar werd hij directeur-inspecteur van het Kadaster te Middelburg en mededirecteur van het Zeeuws Genootschap der Wetenschappen. Na 1828 vertrok hij naar Den Haag, de stad waar hij in 1851 overleed.

In 1828 verkocht Aarnout Brakenburg; echter niet aan zijn neef jhr. mr. Pieter Damas van Citters, maar aan diens vrouw Charlotte Versluys, vrouwe van Gapinge. Pieter en Charlotte waren het jaar daarvoor getrouwd en kregen samen maar liefst 12 kinderen. Zij woonden in de

Wagenaarstraat in Middelburg. Het graf van een deel van de Van Cittersfamilie vinden we op de algemene begraafplaats in Oostkapelle.

Pieter begon al in 1814 als 12-jarige adelborst zijn militaire carrière. Over zijn avonturen lezen we in een boekwerk dat enkele leden van de familie Van Citters in het laatste decennium van de twintigste eeuw samenstelden. Het is te vinden in het familiearchief Van Citters. Pieter maakte carrière en zwaaide tenslotte in 1827 af als luitenant ter zee.

In 1828 werd Pieter Damas in de adelstand verheven, waardoor hij zich jonkheer mocht noemen. Na zijn militaire loopbaan werd Pieter raad van zijn stad, nam zitting in de Provinciale Staten en was vervolgens lid van de Gedeputeerde Staten van Zeeland. Daarnaast was hij vele jaren voorzitter van het bestuur van de Middelburgse Commerce Compagnie. Pieter Damas liet in 1839 buitenplaats Schoonoord bij Oostkapelle bouwen. In 1876 kocht hij de heerlijkheid Gapinge, die in de zeventiende al eens in het bezit was geweest van zijn familie.

In 1884 vonden op Pieters initiatief de gedeeltelijke afbraak en herbouw van Brakenburg plaats. Pieter was toen al 82 jaar. Dat impliceert dat hij het pad wilde effenen voor zijn erfgenamen.

En zo geschiedde het ook. Direct na zijn dood in 1888 volgde zijn gelijknamige zoon mr. Pieter Damas van Citters jr. en andere erfgenamen hem op. Pieter jr. had rechten gestudeerd in Utrecht en woonde later in het imposante Huis 's-Hertogenbosch aan de Vlasmarkt in Middelburg. Hij was chef van de Provinciale Griffie van Zeeland.

Pieter jr. wordt betreffende Brakenburg in een kadastrale legger van Arnemuiden genoemd in combinatie met acht verschillende familieleden, die dus gezamenlijk eigenaar waren. Die situatie heeft echter zeer kort geduurd, want rond datzelfde jaar, 1888, namen de zussen Marianne Sophie Charlotte en Emma gezamenlijk het eigenaarschap van Brakenburg op zich. Het landgoed was intussen uitgebreid naar een omvang van ongeveer 57 hectare; meer dan een verdubbeling ten opzichte van de grootte in 1765. Marianne was getrouwd met de burgemeester van Oost- en West-Souburg, Jacob Hendrik Paspoort van Grijskerke. Emma was alleenstaand. Ze woonde in Oostkapelle op de door haar vader opgerichte buitenplaats Schoonoord. Ook dat buiten ging in 1888 naar diverse erfgenamen, maar bleef een gedeeld eigenaarschap van een grotere groep leden van de Van Cittersfamilie.

In 1911 werd Emma van Citters, na het overlijden van haar zus, alleen eigenaresse van Brakenburg. Emma overleed in 1935 en bereikte de hoge leeftijd van 90 jaar. Met haar dood was het Van Citterstijdperk, betreffende Brakenburg althans, een feit.

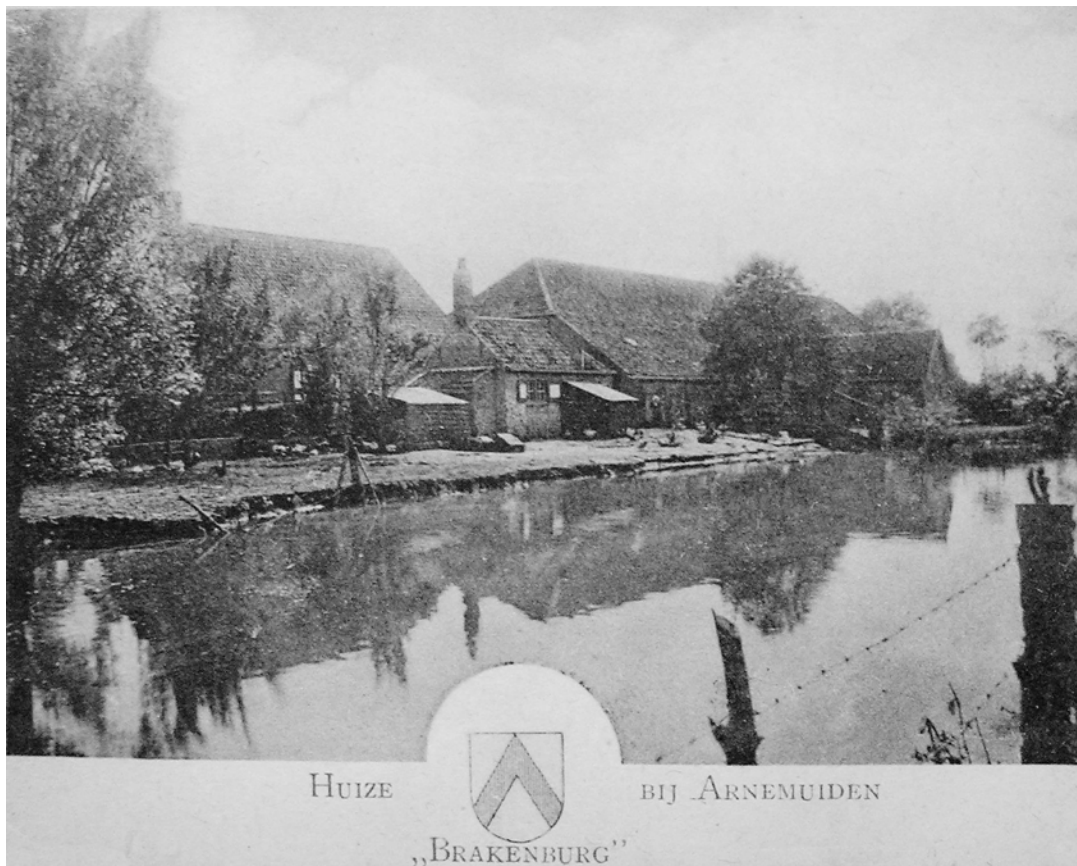
Dat de doorgaande weg ten noorden van Arnemuiden Van Cittersweg is genoemd, is natuurlijk onontkoombaar. De Van Cittersfamilie was tenslotte 190 jaar lang eigenaar van Hof Brakenburg.

Tijdperk na Van Citters

Na de Van Citters werd de boerderij in 1936 verkocht aan Arie Flipse, een maar liefst 82 jaar oude koopman-investeerder uit Middelburg. Men had deze krasse knar de bijnaam 'kwartjesman' aangemeten. Volgens een artikel in het *Amsterdamsch Jaarboekje* uit 1897 is een kwartjesman een aanbrenner van nieuwtjes bij de redacties van dagbladen. Nu zouden we zeggen: een wandelend nieuwsblad, dat in dit geval een neus had voor het op de juiste tijd en juiste plaats aankopen van onroerend goed. Want daar stond Arie Flipse bekend om.

Nog hetzelfde jaar, 1936, volgde de verkoop van Brakenburg aan Cornelis van der Sluijs, geboren in Brouwershaven en molenaar in Gapinge. Hij overleed in 1981 in Veere en was getrouwd met Maatje Jacoba van den Hamer, dochter van een Brouwse molenaar.

Toen de zware jaren dertig van de twintigste eeuw aanbraken, werden veel Walcherse boerenbedrijven bedreigd in hun voortbestaan. Veelal werd een boerderij voor (te) weinig geld opge-

Huize Brakenburg in het begin van de twintigste eeuw (bron: familie Dieleman)

kocht door een notabele of een verzekeringsmaatschappij, die dan de boer als pachter van zijn 'eigen' boerenbedrijf inzette. Zo'n schikking vond ook plaats op Brakenburg. De boerderij werd in 1938 gekocht door 'De Onderlinge Waarborgmaatschappij' te Zutphen, een garantie-verzekeringsmaatschappij zonder winstoogmerk. Deze Gelderse maatschappij stond onder leiding van Albertus Mulderije, een broer van oud-minister van justitie mr. Hendrik Mulderije. Als pachter van het boerenbedrijf werd de Arnhemse landbouwer Jan Dieleman ingezet.

Dieleman had zes kinderen. Zoon Lein was de jongste. Hij zou later gaan boeren op Brakenburg. De heer Lein Dieleman: "Ik ben geboren in 1927 en liep als knulletje al vanaf 1936 rond op Brakenburg. Ik woonde en werkte op het boerenbedrijf waarvan mijn vader pachter was. Niet lang na de oorlog, in 1948, trouwde ik met Neeltje Wisse. Samen kregen we zeven kinderen. Sinds 1998 wonen Neeltje en ik in de Korenbloemlaan, op de weide waar vroeger de koeien liepen". Leins vrouw werd geboren in 1925 en groeide op in het Welzingegebied, op boerderij 'Niets zonder moeite', bij Ritthem.

Na de ruilverkaveling van 1965 volgde in 1966 de verkoop van Brakenburg aan Lein Dieleman. Hij was nu van pachter eigenaar geworden, hoewel dat slechts van korte duur was. Al in 1967 kocht een Belgische arts de boerderij. Deze anesthesist was dr. Roger van Huffel uit Drongen-Mariakerke, bij Gent.

De boerderij Brakenburg ca. 1963 (bron: beeldbank HVA)

Rond 1970 kwamen de plannen van het Arnhemse gemeentebestuur op tafel voor de bouw van een nieuwe wijk, even buiten de kern van het plaatsje. De boerderij werd al in december 1973 door de gemeente Arnhem van Van Huffel gekocht.

In 1980 besloot de gemeenteraad, met pijn in het hart weliswaar, dat boerderij Brakenburg op termijn moest worden gesloopt. Het was aanvankelijk de bedoeling de boerenschuur te behouden en om te bouwen tot multifunctioneel centrum. Een dergelijke operatie zou echter circa één miljoen gulden gaan kosten, omdat onder meer het rieten dak verrot was en de houtworm de spanten ernstig had aangetast. Het plan werd ter zijde geschoven, terwijl op deze plek de nieuwbouwwijk al voor een groot deel was verrezen. Pas in 1991 werd de afbraak van de boerenschuur een feit.

Circa 1998 kocht de heer Ronald van de Gruiter, eigenaar van zeevisgroothandel Van de Gruiter, het nog overgebleven boerenhuis en de omliggende grond. Na de aankoop werd het huis afgebroken en verrees er op de plek van het voormalige Brakenburg een villa voor Van de Gruiter. Boer Dieleman vertrok naar zijn huidige huis aan de Korenbloemlaan. Op de gevel van Dielemans pand lezen we 'Brakenburg', als herinnering aan de boerderij. Gelukkig bleef de naam Brakenburg ook behouden met de vernoeming van de Arnhemse buitenwijk naar de boerderij en de buitenplaats.

En de aan het begin van dit artikel aangehaalde hof Klein Waayenburg? Dit mooie pand, op de hoek van de Van Cittersweg en de Korenbloemlaan, kreeg de functie van woonboerderij en heeft de bulldozer overleefd!

Executie

Het is voor verschillende partijen een pijnlijke situatie als historisch waardevolle panden het veld moeten ruimen. Gelukkig is het cultuurhistorische besef in deze tijd wel degelijk aanwezig, maar zijn er soms simpelweg de financiële middelen niet voor om een object te redden van de ondergang. Brakenburg is er een voorbeeld van; de circa een miljoen gulden die het gemeentebestuur destijds op de tafel moest leggen, was een onhaalbare zaak voor een kleine plaats als Arnemuiden. In 1568 beëindigde een beul in Brussel het leven van een Brakenburg, een zoon van de eerst bekende bewoner Rychart Brakenburg, met een onthoofding. En 423 à 430 jaar later was het een 'beuldozer' (of was het een 'bulldozer'...) die van boerderij Brakenburg het hoofd van de rompscheidde. In beide trieste gevallen werd Brakenburg geëxecuteerd.

In november 2012 verscheen in het blad van de heemkundige vereniging 'Stad en Lande van Schouwen-Duiveland' een artikel van de hand van Sander den Haan. De auteur schrijft hierin over een viertal pauwen dat rond 1750 op een buitenplaats op Duiveland rondliep. De dieren werden vanwege hun gedrag weggedaan en kwamen terecht op Brakenburg.

Den Haan: 'Rondlopende pauwen verleenden een lustplaats een welhaast vorstelijk aanzien. Zeker de minder schuwe, blauwe pauwhaan uit India was er een sieraad voor het oog. Verbluffend in al zijn pracht was deze vogel, met zijn reusachtige en kleurige staartveren. Niettemin werd de pauw soms wat lastig gevonden, hetzij om zijn geschreeuw, hetzij om de schade die hij aan beplanting kon aanrichten. Op het buiten Het Heerenhof in Oosterland had de siervogel zich onmogelijk gemaakt: Susanna Maria Cau-Lonque schrijft in een brief, van 22 juni 1750 aan haar neef mr. Jacob van Citters te Middelburg, dat zij haar vier pauwen wel kwijt wil, omdat de vogels te veel schade veroorzaken. Mocht Van Citters van plan zijn om de pauwen op zijn Arnemuidse buitenplaats Brakenburg te willen laten lopen, dan moet hij ze uit de buurt van de moestuin zien te houden, kan Susanna uit eigen ondervinding adviseren.

Kaapganzen zijn volgens Susanna Maria óók tuk op groenten. Deze vogels worden genoemd in een brief van een jaar eerder (van 28 juli 1749). Neef Jacob wordt daarin bedankt voor het haar doen toekomen van 'vier caapse gansen', Afrikaanse Jan van Genten met een gele halsband'. Deze gevleugelde vrienden hadden blijkbaar het geluk te mogen blijven op Duiveland.

Bronnen:

Internet

<http://catalogo.bne.es/uhtbin/webcat>

www.vancitters.com

www.geni.com

www.biografischportaal.nl

(Jacob van Deventer, *stadsplattegronden*)

www.genealogieonline.nl

www.geneanet.org

Literatuur

A.J. van der Aa, *'Biografisch woordenboek der Nederlanden'*, Haarlem, 1854

Idem, *'Aardrijkskundig woordenboek der Nederlanden'*, deel 2, Gorinchem, 1840

J. Adriaanse, *'Een bekend persoon uit Arnemuiden'*, in *Arneklanken*, 1997 nr. 2

L.J.A. Braakenburg, *'Genealogie van het geslacht Braakenburg'*, z.p., ca. 1885

Heemkundige Kring Walcheren, *'De Veldnamen van Arnemuiden/Kleverskerke [etc.]'*, Middelburg, 2006

P.J. Meertens, *'De betekenis van de Nederlandse familienamen'*, Naarden, 1941

J. Simons, 'Zwanenburg', 'Paauwenburg', 'Westerwijk', 'Valkenisse' en 'Vrijburg' in: De Wete, resp. 2008 nr. 3, 2009 nrs. 2 en 3, 2010 nr. 1, 2011 nr. 1 en 2012 nr.1

J. Simons, 'Grooten Boomgaard', 'Bon Repos', 'Papegaaienburg' en 'Anderwijk' in: Den Spiegel, resp. 2010 nr. 1, 2010 nr. 4, 2011 nr. 3 en 2012 nr. 2

J. Simons, 'Delflust', in: Arneklanken, 2012 nr. 3

Zeeuws Archief

Familie Van Citters, inv. nrs. 1-5

Gemeente Arnemuiden 1952-1996, doos 117-map 2 en doos 121-map 3

Handschriftenverzameling Rijksarchief in Zeeland, inv.nrs. 1198, 1199

Idem, rekening-courantboek Ægidius Laccher, inv. nr. 1180

Kadastrale leggers van Arnemuiden, inv. nr. 185a

Arrondissementsrechtbank te Middelburg 1838-1939, inv. nrs. 1146 en 1147

Polder Walcheren 1511-1870, inv.nrs. 271-276, 900-905

Rechterlijke Archieven 1796-1838, inv. nr. 410

Rechterlijke Archieven Zeeuwse Eilanden, inv.nrs. 124-131 en 164-172

Rekenkamer van Zeeland, Gedeponeerde Archieven (Rekenkamer II), inv.nrs. 1128, 1129

Stad en gemeente Arnemuiden 1431-1857, schepenakten, inv. nrs. 161-169

Idem, stadsrekeningen, inv. nr. 400

Het woonhuis Brakenburg in het begin van de twintigste eeuw (bron: familie Dieleman)

Eigenaren van Brakenburg:

Circa 1540 Rychart ('van Brakenburg')
Tussen 1540 en 1566 werd Maerten Diericx Hollander eigenaar
Tussen 1566 en 1581 werden eerst Jan Hercx en later zijn weduwe eigenaar
1581 Cornelis Pieter Rommerts
1605 Philips Willems en Trijntje Cornelis
Tussen 1630 en 1644 werd Mayken Philips eigenaar
1644 Willem Marijnissen Duijvecodt
1659 Janneken Gillis
Tussen 1660-65 werd Jacob Meersen eigenaar
1665 Johan Trasschaert
1666 Martinus Governe
1667 Daniël Reijnierse en korte tijd later zijn weduwe Sara Bisschops
1670 Ægidius Laccher
1678 Godefridus Laccher
Na 1683 Florentia de Boer, weduwe van Adriaen Andriessen
Tussen 1683 en 1721 werd Cornelis Andriessen eigenaar
1721 twee erfgenamen van Cornelis Andriessen
1727 Abraham Boudaen Courten
1746 Jacob van Citters
1763 Sara Jacoba Ockersse
1765 Willem Aarnout van Citters
1811 Aarnout van Citters
1828 Charlotte Versluys
1888 Pieter Damas van Citters jr. en acht familieleden
1888 Marianne Sophie Charlotte van Citters en Emma van Citters
1911 Emma van Citters
1936 Arie Flipse
1936 Cornelis van der Sluijs
1938 De Onderlinge Waarborgmaatschappij te Zutphen
1966 Lein Dieleman
1967 Roger van Huffel
1973 Gemeente Arnhem
1991 en 1998 afbraak boerenshuur resp. boerenwoning

Vormgeving: C.J.A. Feij
Waspik
Druk: Drukkerij van Velzen,
Krabbendijke
ISSN: 1387-2186